

приховане спонукання чи вплив, засобів інтенсифікації оцінки, специфікаторів прагматичної настанови адресанта. Аналіз прагматичних аспектів також свідчить про обмеженість принципів конверсаційної логіки, які запропоновані П.Грайсом. Подальше перспективне дослідження ініціальних констативів пов'язано з класифікацією соціальних ролей комунікантів.

Література:

1. Арутюнова Н. Д. Типы языковых значений: Оценка. Событие. Факт / Н. Д. Арутюнова. – М. : Наука, 1988. – 341 с.
2. Баранов А. Н. Социальный статус человека в лингвистическом контексте / А. Н. Баранов // «Я», «Субъект», «индивид» в парадигмах современного языкознания: сб. науч.-аналитич. обзоров. Сер. : Теория и история языкознания. – М. : ИНИОН РАН, 1992. – С. 47–87.
3. Изотов А. И. Функционально-семантическая категория императивности в современном чешском языке в сопоставлении с русским / А. И. Изотов. – Вроно : L. Marek, 2005. – 274 с.
4. Клюев Е. В. Речевая коммуникация. Успешность речевого взаимодействия / Е. В. Клюев. – М. : РИПОЛ КЛАССИК, 2002. – 320 с.
5. Макаров М. Л. Основы теории дискурса / М. Л. Макаров. – М. : ИТДГК «Гнозис», 2003. – 280 с.
6. Красных В. В. Основы психолингвистики и теории коммуникации / В. В. Красных. – М. : Гнозис, 2001. – 270 с.
7. Сусов И. П. Коммуникативно-прагматическая лингвистика и ее единицы / И. П. Сусов // Прагматика и семантика синтаксических единств : Межвуз. сб. науч. тр. Калининск. гос. ун-та, 1984. – С. 3–12.
8. Шутова М. О. Мовленнєвий етикет як система координат у міжособистісній і міжкультурній комунікації / М. О. Шутова // Вісник КНЛУ. – Серія Філологія: зб. наук. праць. – Том 16. – № 1. – 2013. – С.179–191.
9. Leech G. N. Principles of Pragmatics / G. N. Leech. – London – New York : Longman, 1983. – 250 p.

Список джерел ілюстративного матеріалу:

1. Collier J. Incident on a Lake / Collier J. // English Short Stories of the 20th Century. – Moscow : Raduga Publishers, 1988. – P. 338–342.
2. Coward N. Plays / N. Coward. – London : Eyre Methuen Ltd., 1980. – Vol. 2. – 360 p.
3. Deevy T. Katie Roche / T. Deevy. – London, Southampton : Camelot Press Ltd., 1996. – P. 607–700.
4. Lessing D. Each His Own Wilderness / D. Lessing // New English Dramatists. – London : Penguin Plays, 1990. – Vol. I. – P. 41–96.
5. Maugham W. S. Collected Plays / W. S. Maugham. – London : Windmill Press, 1992. – 310 p.
6. Miller A. The Price / A. Miller. – New York : The Viking Press, 1968. – 116 p.
7. Osborne J. Epitaph for George Dillon / J. Osborne, A. Greighton // New English Dramatists. – London : Penguin Books, 1960. – Vol.2. – P. 141–221.
8. Thompson E. On Golden Pond / E. Thompson. – New York : New American Library, 1981. – 191 p.

УДК 378.147:802.0:656.6.61(04)(06)

С. Л. Барсук,

Херсонська державна морська академія, м. Херсон

СИСТЕМА ВПРАВ НА РОЗВИТОК ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У статті розглянуто систему вправ, що направлена на навчання діалогічного мовлення студентів технічних спеціальностей, розглянуто етапи навчання та їх цілі, проаналізовано різні функції діалогів в процесі навчання, запропоновано види навчальних вправ, описано взаємодію студентів в процесі виконання цих вправ.

Ключові слова: діалогічне мовлення, комунікативні уміння, система вправ.

В статье рассмотрена система упражнений, направленная на обучение диалогической речи студентов технических специальностей, рассмотрены этапы обучения и их цели, проанализированы различные функции диалогов, предложено виды заданий, направленных на достижение целей обучения, описано взаимодействие студентов в процессе выполнения заданий.

Ключевые слова: диалогическая речь, коммуникативные умения, система упражнений.

The article describes a system of activities aimed to teach dialogic speech, the stages of teaching and their goals, analyzes the various functions of dialogues, offers the learning activities to achieve the goals, describes the students interaction while the learning process.

Keywords: dialogic speech, communicative skills, a system of activities.

Діалогічне мовлення це інтерактивний процес побудови висловлювання і передбачає передачу інформації та її обробку. Його форма і зміст залежить від контексту, в якому це відбувається, в тому числі від самих учасників, їх колективного досвіду, середовища, й мети розмови. Воно характеризується такими рисами як спонтанність, емоційна забарвленість, реактивність, ситуативність, вмотивованість та двосторонній характер мовленнєвої діяльності.

Метою навчання діалогічного мовлення іноземною мовою є формування таких мовних навичок, які дозволили б студенту використовувати їх в реальній мовній практиці на рівні побутового та професійного спілкування.

Реалізація цієї мети пов'язана з формуванням у студентів наступних комунікативних умінь:

- 1) розуміти і породжувати іншомовні висловлювання відповідно до ситуації спілкування і комунікативного наміру;
- 2) здійснювати комунікацію, беручи до уваги правила спілкування і національно-культурні особливості країни мови, що вивчається;

- 3) користуватися раціональними прийомами оволодіння іноземною мовою, самостійно вдосконалюватися.

- 4) починати розмову, правильно і швидко реагувати, підтримувати бесіду, показувати зацікавленість.

- 5) оволодіння стратегіями перефразування, перепрошування, роз'яснювання, зміни теми розмови.

Говоріння вимагає, щоб студенти не тільки мали знання з мови, такі як граматики, вимова, або словниковий запас (лінгвістична компетенція), але й, розуміли коли, чому і яким чином висловлюватись (соціолінгвістична компетенція).

Важливим є також розвиток у студентів інтелектуальних, пізнавальних здібностей, психічних процесів, що лежать в основі оволодіння іншомовним спілкуванням, а також їх готовності до спілкування та взаємодії в різних видах колективної діяльності.

Досягнення вищезазначених завдань стає можливим через відбір навчального матеріалу, відповідну його організацію та використання методів навчання, принципи яких відповідають заявленим освітнім цілям.

Обираючи з широкого діапазону наявних підходів, викладач повинний мати чітке уявлення про мету навчання іноземної мови і потреби студентів. Навчаючи діалогічного англійського мовлення активно застосовуються сучасні та перевірені часом прийоми та технології навчання: нестандартне мислення (Lateral Thinking) – автор британський психолог Edward de Bono, мозковий штурм (Brainstorming) – автор Alex Osborn, проблемний підхід (Creative Problem Solving) – автор Donald Treffinger, технологія творчості (Technology For Creating) – автор Robert Fritz, «HOTS» (Higher Order Thinking Skills) – автор професор, координатор освітньої програми Stanley Pogrow.

Навчання іноземної мови в технічних вишах базується на принципах активного використання міжпредметних зв'язків, опори на попередні знання та досвід студентів, поетапне введення навчального матеріалу шляхом використання автентичних лінгвістичних та нелінгвістичних матеріалів, інтеграція різних видів мовленнєвої діяльності для виконання завдань професійного характеру, активне залучення студентів до взаємодії у пошуку рішень у ситуаціях, що імітують професійну діяльність, навчання студентів стратегій незалежних користувачів мови.

Серед першочергових завдань вищої школи – створення вітчизняних підручників з професійної англійської, підручників та навчальних матеріалів, які б відповідали вимогам суспільства, базувались на передових методах та технологіях навчання й забезпечували досягнення освітньої мети.

Мета цієї статті – розглянути систему вправ, спрямованих на розвиток діалогічного мовлення студентів в умовах формування професійної компетенції, що базуються на принципах комунікативного та когнітивного підходу до навчання.

Головними ланками процесу навчання є цілі, які програмують як навчальний матеріал, так і діяльність викладача та студентів по його засвоєнню.

Проаналізуємо процес навчання діалогічного мовлення студентів технічних спеціальностей поступово у взаємодії всіх його складових.

На початковому етапі роботи з діалогом використовується підхід «зверху вниз», коли спочатку діалог слухається, аналізується, перевіряється на розуміння. Мета – звернути увагу студентів на форму висловлювання, способи передачі інформації, накопичити лексичний та граматичний навчальний матеріал для забезпечення подальшої можливості ефективного застосування в діалогічному мовленні, й тренування пізнавальних стратегій: роз'яснення / перевірки, мовної здогадки, запам'ятовування, аналізу.

На цьому етапі діалог використовується як модель для лінгвістичного аналізу і контекст для введення нового мовного матеріалу. Він може бути штучно утвореним, або записом реальної розмови. Спираючись на принципи комунікативного підходу відається перевага автентичним діалогам, що є зразками справжнього функціонування мови.

Читання, аудіювання діалогів, виконання рецептивно-репродуктивних вправ на імітацію, підстановку, відповіді на запитання, обмін інформацією за зразком допоможе підвищити обізнаність про типові особливості розмовної мови: наявність слів-заповнювачів пауз, кліше, стягнених форм, вигуків, і таке інше.

Для заохочення студентів до інтерпретації контексту використовуються досить короткі діалоги, що аналізуються в системі вправ.

Перед слуханням/читанням викладач організовує міні-дискусію в парах та групах. Студенти активізують необхідну лексику в процесі обговорення контексту, прогнозують зміст, спираючись на попередні знання та особистий досвід. Мета таких вправ – зняття труднощів розуміння.

Студенти застосовують стратегію мовної здогадки в процесі аналізу контексту, використовуючи вправи на пошук синонімів / антонімів, з'єднання дефініцій, підпис малюнків, перефразування, виконання діалогу в ролях.

Перевірка розуміння здійснюється в процесі виконання вправ: відповіді на запитання, тести з множинним вибором відповідей, заповнення прогалін, правдиві / хибні твердження, інтерпретація діалогу.

Мета наступного етапу – розвиток умінь та навичок відтворювати мовний матеріал і реконструювати діалог в репродуктивних та умовно-комунікативних вправах для розвитку критичного мислення й формування лінгвістичної компетенції студентів.

Для реалізації цієї мети діалог використовуються як в якості джерела введення мовного матеріалу, так і засобу мовної практики.

Вправи, що використовуються на цьому етапі:

– складання диктоглюсів (dictogloss);

коли студенти спочатку слухають запис діалогу, обговорюють в парах інформацію, що запам'ятали, записують ключові слова, і разом складають свій варіант повної діалогу. Наразі студенти отримують копію оригінального діалогу з метою порівняльного аналізу. В процесі виконання вправи студенти зосереджуються на аудіюванні та усному мовленні – вони повинні зрозуміти діалог, зробити нотатки, і якщо вони не розуміють певні частини, то допомагають один одному шляхом обговорення з партнером. Відбувається природна інтеграція різних видів мовленнєвої діяльності.

– перемішані репліки;

коли студенти, працюючи в парах, підпорядковують репліки для отримання готового діалогу. Вправа використовується для повторення та активізації лексичного та граматичного матеріалу.

– реконструкція діалогу;

коли кожний студент в парі отримує репліки індивідуально, в процесі співпраці студенти складають готовий діалог. Вправа має за мету підвищення обізнаності про те, як висловлювання об'єднанні в діалозі.

– діалог за схемою;

коли студенти після прослуховування отримують схему діалогу і список слів для заповнення пропусків. Працюючи в парах студенти заповнюють скелет діалогу. Вправа має за мету підвищення обізнаності граматичних і лексичних форм розмовної англійської мови та розвиток навичок аудіювання.

– неповна розмова;

коли студенти мають завершити діалог, спираючись на підказки, що містяться. Тренуються навички вживання відповідної мовної форми.

– перетворення монолога в формат діалога;

спонукає студентів приділити увагу лінгвістичним особливостям діалогічного мовлення. Процес проходить в чотири етапи: а) робота з усією групою, викладач демонструє кілька прикладів питань і коментарів, які студенти повинні зробити, б) студенти продовжують роботу в парах, в) студенти слухають оригінальний діалог і нотують зразки мови, що використовується, г) студенти відтворюють діалог в парах.

Перелічені вправи сприяють розвитку діалогічного мовлення та спонукають студентів до природної комунікації, звертають увагу на лінгвістичні форми та правила їх використання в мовленні. Працюючи в парах студенти тренують комунікативні стратегії обговорення й згоди щодо використання різних зразків мови в діалозі, увага фокусується одночасно на зміст та форму.

Мета наступного етапу – навчання діалогічного мовлення на основі тематичних ситуацій, розвиток умінь продукувати діалоги різних типів, навчати комунікативним стратегіям (розпитування, домовленості, обміну думками, ведення дискусії) та соціальним стратегіям (використання норм мови відповідно до ситуації), формування соціокультурної компетенції. На цьому етапі використовуються рецептивно-репродуктивні комунікативні вправи з використанням опори (комунікативні вправи нижчого рівня), або без опори (комунікативні вправи вищого рівня). Якщо вправи налічують готовий діалог, то спочатку діалог варіюється, а згодом створюється власний діалог в аналогічній ситуації спілкування. Опорами для складання власних діалогів на даному етапі можуть служити:

- тексти діалогів-моделей;
- зміст мовної установки викладача на складання нових діалогів;
- опис ролей для кожного з учасників діалогу;
- картинки або відеосюжет, що програватиметься без звуку.

Якщо навчальні вправи не передбачають використання діалогу-шаблону, процес навчання організовується «знизу вгору» – від засвоєння елементів діалогу до самостійної побудови діалогу на основі запропонованої навчальної комунікативної ситуації. Такий підхід є вмотивованим, коли рівень мовного розвитку студентів досить високий, тому єдиний зразок вже непотрібний; або зразок буде перешкоджати ініціативі й творчості студентів.

Вправи, що містять інструкції – умовно-комунікативні вправи, мета яких розвинути уміння студентів продукувати мовні одиниці, що були вивчені та затреновані раніше. Вправи мають аналітичний характер і спонукають студентів планувати, структурувати, змінювати зміст в процесі утворення діалогу. Хоча тематика діалогів базується на ситуаціях, наближених до реальних і утворенні діалоги мають бути осмисленими й комунікативними, головна мета цих дій полягає в утворенні діалогів, які активують і демонструють вживання конкретних мовних одиниць. Найбільш поширені вправи – моделювання та рольова гра, – забезпечують можливість вживати мову творчо і спонтанно в ситуаціях, які подібні до реальних.

Типові вправи на цьому етапі:

- студенти складають діалог за опорою: набір малюнків, сюжетне відео, запропонована для вживання лексика, схема діалогу, опорні фрази, опис ситуації, розподіл ролей;
- прийняття рішень, коли студенти обговорюють в групі ситуацію, вживаючи мову, що вивчається.

Мета останнього етапу навчання діалогічного мовлення – навчити студентів вести діалог різних функціональних типів, формування й розвиток умінь спілкування, аналізу інформації, реконструкції та її відтворення через діалогічну форму спілкування.

Вправи цього етапу використовують діалог не як об'єкт, що треба проаналізувати й відтворити, а як засіб обміну інформацією, думками для конструктивної комунікативної взаємодії між студентами у парі, чи групі. Вправи носять більш творчий і менш контрольований характер, що відповідає принципам комунікативного підходу. Отже, навіть без діалогової опори йдеться про вдосконалення діалогічних навичок і вмінь. Визначимо лише деякі з базових мовних умінь:

- 1) вміння ставити запитання різних типів;
- 2) логічно, послідовно відповідати на поставлені запитання;
- 3) вживати різні репліки реагування в процесі спілкування, виявляючи зацікавленість, увагу та активну участь у розмові;
- 4) вживати різні структури і кліше;
- 5) користуватися різними засобами реалізації мовних функцій, таких, як вираження згоди / незгоди, сумніви, задоволення / незадоволення, прохання, ввічливої відмови і т.п.

До традиційних вправ на цьому етапі відносяться бесіди, дискусії, дебати, інтерв'ю. Вправи, що розглянуті нижче, відповідають комунікативній меті й базуються на принципах комунікативно-когнітивного підходу, а саме: активізують попередні знання, синтезують нові шляхом аналізу, спонукають студентів активно застосовувати міжпредметні зв'язки, інтегрують різні види мовленнєвої діяльності в процесі створення спільного нового продукту.

– Діаграма Венна;

коли студенти в процесі обговорення обмінюються різною інформацією, аналізують її, знаходять збіжності та відмінності, й презентують результати співпраці в формі відповідної діаграми;

– Робота з кейсами (HOTS – Higher Order Thinking Skills),

коли студенти аналізують кейси й обговорюють питання на зразок: «What would happen if...?» з подальшим оцінюванням можливих варіантів розвитку ситуації та обранням одного, на їх розсуд, найкращого.

– Дискусії (Balloon Discussion);

коли студенти мають зробити вибір у складній ситуації. Студенти вчаться аргументувати свою точку зору у відповідь опоненту. Студент, чий докази більш переконливі, перемагає.

– Two lies, one truth;

коли студенти розпитують один одного з метою отримання додаткової інформації, аналізують її, і вирішують, яка інформація (історія) була правдивою.

– Опитування в групі (Class Survey);

студенти проводять інтерв'ю серед членів групи і презентують цю інформацію в формі діаграм, графіків.

Ці вправи використовують спонтанний діалог як засіб взаємодії та обміну інформацією між двома співрозмовниками. Роль викладача зводиться до моніторингу роботи студентів, головний акцент в цих вправах на продукти спільної діяльності.

Запропонована система вправ використовує різні типи діалогів за формою – шаблонні, штучні, природні; за змістом – діалог-розпитування, діалог-домовленість, діалог-обмін враженнями, діалог-обговорення. На різних етапах навчання діалоги використовуються з різними навчальними цілями: оволодіння мовним матеріалом, розвиток умінь вживати його в умовно-комунікативних та комунікативних ситуаціях, виконання спільного продукту в процесі кооперації. Система вправ направлена на формування комунікативної компетенції, так як тренує уміння використовувати мову в аутентичній мовній практиці на рівні побутового та професійного спілкування.

Література:

1. Николаева С. Ю. Основы современной методики преподавания иностранных языков : Учебник / С. Ю. Николаева. – К. : Ленвіт, 2008. – 285 с.

2. Тарнопольський О. Б. Ділові проєкти: підруч. з ділової англ. мови для студ. вищих закл. освіти: кн. для викладача / О. Б. Тарнопольський, С. П. Кожушко. – [2-ге вид., випр. і доп.] – Вінниця : Нова книга, 2007. – 88 с.
3. Тарнопольський О. Б. Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності у вищому мовному закладі освіти / О. Б. Тарнопольський. – К. : Фірма «ІНКОС», 2006. – 248 с
4. Cottrell S. Critical Thinking Skills Developing Effective Analysis and Argument, Palgrave Macmillan, 2005.
5. Ellis R. Learning to communicate in the classroom: A study of two learners' requests. Studies in Second Language Acquisition, 1992.
6. Eskildson S. Constructing another language: Usage-based linguistics in second language acquisition. Applied Linguistics, 2009. – 357 p.
7. Pomerantz A., & Bell, N. Learning to play, playing to learn: FL learners as multicompetent language users. Applied Linguistics, 2007. – 578 p.
8. Richards J. C. Approaches and Methods in Language Teaching / J. C. Richards, T. S. Rodgers. – 2nd ed. – CUP, 2005. – 279 p.

УДК 811.112.2:81'38

К. Й. Баюн,*Житомирський державний університет імені Івана Франка, м. Житомир***ЕКСПРЕСИВНІСТЬ ЯК МОВНА ТА МОВЛЕННЄВА КАТЕГОРІЯ**

У статті розглядаються різні підходи до тлумачення поняття експресивності, здійснюється спроба розв'язання проблеми розмежування категорії експресивності у системі мови та у системі мовлення.

Ключові слова: експресивність, виразність, конотація, стилістичне значення, стилістична забарвленість, стилістична маркованість.

В статті розглядаються різні підходи до тлумачення поняття експресивності, здійснюється спроба розв'язання проблеми розмежування категорії експресивності у системі мови та у системі мовлення.

Ключевые слова: экспрессивность, выразительность, коннотация, стилистическое значение, стилистическая окраска, стилистическая маркированность.

The article deals with different approaches to the interpretation of the concept of expressiveness, the attempt to solve the problem of differentiation of the category of expressiveness in the system of language and speech is made.

Key words: expressiveness, emphasis, connotation, stylistic meaning, stylistic nuance, stylistic markedness.

Мотиваційною основою свідомості та мовної поведінки є емоції. Джерелом людських емоцій виступає мова, яка власне і номінує емоції, виражає їх, описує, імітує, стимулює, класифікує, пропонує засоби для мовного маніпулювання та моделювання відповідних емоцій. Саме мова формує емоційну картину світу.

Інтерес до проблеми експресивності пояснюється увагою до мовної особи, а точніше, до опису мови як засобу дії на мовну особу, на її поведінку і внутрішню духовну діяльність. Як наслідок, основною функцією експресивності є посилення дії на інтелектуальну, емоційну і вольову сфери особи реципієнта. Вона має здатність виражати усілякі стосунки, що пов'язують позначення дійсності з емоційним у своїй основі сприйняттям дійсності і прагненням передати це сприйняття реципієнтові, впливаючи на його діяльність з тією чи іншою метою. Експресивність змінює емоційний стан носія мови, впливаючи, таким чином, на його цілеспрямовану діяльність.

Категорія експресивності досить активно розглядалася у працях багатьох мовознавців, таких як Ш. Баллі, Т. Г. Винокур, М. М. Кожина, В. Н. Телія, В. А. Чабаненко й А. Стернін, Н. О. Лук'янова, В. А. Маслова, в яких вона висвітлювалася з позицій семасіології, стилістики, прагматики та когнітології. Проте мовознавці не мають спільного погляду на явище експресивності, не виробили точної термінології, яка б чітко описувала це явище. Навпаки, ця категорія належить до внутрішньосуперечливих, дискусійних з точки зору лінгвістичної інтерпретації. Саме у визначенні цієї категорії, у розкритті її семантики, становленні чітких смислових меж і полягає **актуальність** даної розвідки.

Завданням статті є розкриття подвійного характеру експресивності як семантичної категорії у системі мови та як стилістичної категорії у системі мовлення.

Основоположником сучасних концепцій експресивності мовлення є Ш. Баллі. В основі його дослідження експресивність знаходиться в сфері проблематики стилістики. І це – не випадково, оскільки в центрі уваги стилістики завжди були закономірності вибору засобів, здатних задовольнити певні соціально-рольові або емоційно-забарвлені потреби мовця як суб'єкту мовлення.

Під поняттям *експресивності* розуміють сукупність семантико-стилістичних ознак одиниці мови, що забезпечують її здатність виступати в комунікативному акті як засіб суб'єктивного вираження ставлення мовця до змісту або адресата мовлення [14, с. 591].

Багато науковців ототожнюють поняття експресивності з виразністю (у перекладі з латинської *expressio* – вираження, ехрїтіо – чітко вимовляю, зображую). Низка робіт визначає експресивність як один із засобів підсилення виразності, посилення виразності, зображальності, збільшення впливової сили висловленого [2, с. 107], як інтенсифікація виразності, надання йому особливої психологічно мотивованої піднесеності [10, с. 7], «особливу та навмисну виразність», як «побудову мовлення, що найкращим чином реалізує мету і завдання спілкування і досягає ефективності цього спілкування [3, с. 17], як виразально-зображальні якості мовлення.

Окрім того, експресивність розглядають у протиставленні експресивного – нейтрального [2, с. 34], як не-нейтральності, деавтоматизації, які надають мовленню особливої виразності та незвичайності, що носить відносно розмитий характер [8, с. 33], де існує можливість зіставлення, посилення певних ознак на основі протиставлення експресивно нейтральних і емоційно виразних мовних засобів [10, с. 7].

Експресивність розглядають через призму поняття конотації, ототожнюючи їх, наголошуючи на тому, що експресивність одиниці породжується її конотацією. При цьому експресивність тотожна конотації, хоча конотація зазвичай ширша [4].

Варто зауважити, що користуючись мовою, ми не тільки передаємо інформацію, фіксуємо та організуємо факти, явища дійсності, але й виражаємо численні емоційні стани і ставлення до світу, в свою чергу, відбувається емоційне посилення певного висловлювання саме з експресивною метою. Тому, беззаперечним є той факт, що категорія експресивності є прагматичною категорією, оскільки вона націлена емоційно впливати на учасника комунікації, має повідомлювану значущість [12, с. 125], впливає на адресата мовлення, виступає засобом вираження суб'єктивної модальності, емоційної реакції на ситуацію, актуалізації висловлювання.